

SİHİZM'İN KURUCUSU GURU NANAK VE İSLAMİYET

Huzeyfe SAYIM *

Her milletin kendine has bir kültürü ve inancı vardır. Milletler, farklı inanç ve kültüre sahip olmalarına rağmen, göçler, sürgünler, fetih ve istilalar gibi çeşitli nedenlerle yan yana ve iç içe, birlikte yaşamış ve yaşamaktadırlar. Dünyada ulaşımın ve iletişimin gelişmesi ve ekonomik sebeplerden dolayı, günümüzde bu durum daha da yoğunluk kazanmaktadır. Ancak benim burada sözünü edeceğim konu Hindistan'da yaşamakta olan Sihler ve özellikle de onların inançlarının temellerini büyük ölçüde belirlemiş olan Guru Nanak'la (1469-1538) ilgilidir. 1986 yılında **Sih Dininin Kurucusu Guru Nanak'ın Hayatı ve Öğretileri** konulu Yüksek Lisans Tezimi hazırlarken Guru Nanak'ın İslamiyet ve Müslümanlarla olan ilişkisi dikkatimi çekmişti. Konu işlenirken de görüleceği üzere bu ilişki, bazen idare edenlerle idare edilen, bazen yan yana yaşanan komşuluk-arkadaşlık, zaman zaman da bir şeyh-mürid ilişkisi şeklinde göze çarpmaktadır. Dışardan biri olarak Guru Nanak'ın İslam'a nasıl baktığını ve nasıl algıladığını anlamak bakımından onun hayatı içinden konuyla ilgili bulduğumuz hususların bir kısmını burada ele alacağız.

Guru Nanak'ın kendisi bir Hindu aileden gelmiş olmasına rağmen o, Müslümanların da bulunduğu bir toplumda yetişmiş ve yaşamıştır. Onun yetiştiği zamanda, daha önce ve daha sonraları da olduğu gibi, Hindu geleneği, kast uygulamaları, Brahmanların aşırılıkları elbette devam ediyordu. Diğer taraftan onun Müslümanları da gözlemleme ve onların inanç ve yaşayışlarını değerlendirme fırsatı da oluyordu. Aslında Hindistan'da çok tanrıcılık yerine tek tanrıcılık anlayışı, Vişnu'nun avataralarından birine sevgi ile yönelme olarak tanımlayabileceğimiz Bhakti geleneği, Guru Nanak'tan önce, İslamiyet'in Hindistan'a girişiyle birlikte, İslam tasavvufundan da etkilenerek başlamıştı. Bu geleneğin öncü ve temsilcileri ise Ramanuj, Ramanand, Ravidas, Pipa, Kabir ve Ferid¹ vb. kişiler olup bunların bir kısmı Hindu, diğer bir kısmı ise Müslüman kimselerdi.²

* Yrd.Doç.Dr., Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dinler Tarihi Öğretim Üyesi;

¹ Bkz. Huzeyfe Sayım, **Sih Dininin Kurucusu Guru Nanak'ın Hayatı ve Öğretileri**, Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri, 1986, s.14-19 (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi); Sözkonusu tezi rahmetli hocam Prof.Dr. Şaban KUZGUN beyin danışmanlığında yaptım. Merhum hocamın tezin hazırlanmasında çok büyük yardım ve katkısı oldu. Bu makaleyi vefatından önceki günlerde yazmayı düşündüğümü kendilerine belirttiğimde memnuniyetle karşılamıştı. Muhterem hocamı minnettarlığım, kendisine Allah'dan rahmet dileyerek anıyorum.

² Sayım, s.11-19.

Hindu ve Müslümanların iç içe yaşadığı bir çevrede her iki toplumun birbirlerinden etkilenmeleri ve bu etkilenme sonucu ortaya yeni sentezler çıkması oldukça doğal gözükmetedir. İşte bu sentezlerden birisi de Guru Nanak'la başlamış, diğer dokuz 'Guru' bunu takip etmiş ve sonuçta da Sihizm olarak Dinler Tarihi sahnesinde yerini almıştır.

Elbette ki Müslümanlarla Sihler arasındaki ilişkiler sadece Guru Nanak dönemiyle sınırlı değildir. Müslümanların yönetiminde XVI. asırdan sonra XIX. Asrın ortalarına, yani İngilizlerin işgaline kadar, kısmen barış içinde, zaman zaman da çekişmeler ve karşılıklı mücadelelerle geçmiştir. Ancak bu mücadele ve çekişmeler konumuzun dışında kalmaktadır. Konunun burada vurgulamak istediğimiz boyutu, Guru Nanak'ın, Sihizm'in temellerini attığı bir dönemde, İslamiyet ve Müslümanlarla olan ilişkilerini ihtiva eden örnekler vermeye çalışmaktır.

Janamsakhi denilen Guru Nanak'a ait biyografi kitaplarında, onun hayatı anlatılırken, konu teferruatlı ve biraz da menkıbevi bir şekilde dönüştürülerek verilmektedir. Guru Nanak'ın İslamiyet'i ve onun kutsal kitabı olan Kur'an-ı Kerim'i bir Müslüman kadar bilip bilmediğini tam olarak anlamamız mümkün olmamakla birlikte, onun İslam'ın iman, ibadet ve ahlak esaslarıyla ilgili hükümlerinden haberdar olduğu anlaşılmaktadır.

Bu konuda başvurulabilecek önemli kaynaklar ise diğer eserlerin yanında W.H.Mcleod'un **Guru Nanak and Sikh Religion**³ diye bilinen ve Guru Nanak'ın hayatını anlatan janamsakhilerin karşılaştırmalı değerlendirilmesini yapan eseriyle, Sihizm ve onun guruları ile ilgili ilk en kapsamlı ve güvenilir çalışmayı yapmış olan Max Arthur Macauliffe'in **The Sikh Religion – Its Gurus, Sacred Writings**⁴ isimli eseridir. Sih tarihi konusunda topluca bilgi almak için ise Khushwant Singh'in **A History of The Sikhs** isimli eseri anılmaya değer.⁵

Guru Nanak sadece Müslümanlarla ilişki içinde olmamış, hayatı boyunca pek çok seyahatler yapmış ve çok çeşitli ülkelerde farklı kültür ve dinden insanlarla karşılaşmıştır. O, her gittiği yerde adeta bir peygamber gibi tebliğde bulunmuştur. Onun tebliğleri daha çok insanları gereksiz yere uğraştıran uygulamalardan uzaklaştırmak, hangi dine mensup olursa olsun samimi ve gösterişten uzak bir mümin olmak ve özellikle Tanrı'nın teklifini vurgulamak üzerine olmuştur.

³ W.H.Mcleod, **Guru Nanak and Sikh Religion**, II.Baskı, Oxford Univers. Press. New Delhi, 1978.

⁴ Max Arthur Macauliffe, **The Sikh Religion – Its Gurus, Sacred Writings**, Oxford, 1909; Altı ciltten oluşan bu eserin en önemli özelliği İngiliz devlet görevlisi (yargıç) olarak Hindistan'a gitmiş bir İngiliz tarafından XIX. Asrın son yıllarında büyük bir çaba ve titizlik ile hazırlanmasından sonra basımı sırasında önce provasının basılıp Sihlerin tenkidine sunulması ve gelen tenkitler dikkate alınarak, gerekli düzeltmeler yapıldıktan sonra nihai haliyle neşredilmesidir.

⁵ Khushwant Singh, **A History of The Sikhs**, V. Basım, New Delhi, 1969, C.I – II.

Guru Nanak'ın hayatı bizim burada anlattıklarımızdan ibaret değildir. Ancak biz burada sadece Müslümanlarla ilgili olanların önemli gördüğümüz bazı kısımlarını aktarmaya ve değerlendirmeye çalışacağız.

Guru Nanak'ın İslam ve Müslümanlarla olan ilk ilişkisi daha dünyaya gelirken olmuştur. Onun, biyografi kitaplarında anlatıldığına göre, harikalarla süslenmiş doğumunda, Müslüman bir ebe olan Daulatan⁶ bulunmuş, kendi müşahede ve kanaatine göre ebe, çocuğun gelecekte önemli bir kişi olacağı kanaatine varmıştı. Müslümanlarla Hinduların birlikte yaşadığı bir köyde yetişen çocuk Nanak, okul çağına gelince, diğer çocuklardan farklı olarak, çabuk öğrenmesi sonucu, uzun süreli olarak okula gitmez. Ancak, mahalli Müslüman yönetici Rai Bular'ın onun babasına, kendisinden sonra yerine tahsildar olarak görev alabilmesi için Farsça öğrenmesi gerektiğini söylemesi üzerine Nanak, Farsça öğrenmek için de o günün şartlarındaki okula veya öğretmene gitmiştir. Ancak Nanak, kısa sürede bu alanda da başarısını göstererek, adı Rukneddin olan öğretmeni ile tartışacak düzeye gelir. Nanak daha çocukluk dönemlerinden itibaren çevresinde bulunan sadhuların ve tevhit inancını yaymaya çalışan sufilerin varlıklarından haberdar olarak onları dinler ve toplantılarına katılır⁷. Elbette bütün bu tecrübelerin onun kişiliği ve gelecekteki misyonu üzerinde büyük etkisi olması tabiidir.

Çocukluğundan itibaren onun diğerlerinden farklı olduğu gözükmekteydi. Onun küçük yaşlardan itibaren dünyevi işlere paraya, mala ve mülke merakı yok gibiydi. Sığır gütmeye, ticaretle uğraşma vb. hususlarda babasının ısrarlarına rağmen başarılı olamamıştı.

Nanak'ın evlenmesi, çocuk sahibi olması da mutlu olması ve dünyaya bağlanması için yetmez. Sonunda eniştesinin yanında Sultanpur'da Navab Davlat Han Lodi'nin emrinde insanların alış-veriş yaptıkları bir dükkanda ambar memuru olarak görev yapmaya başlar. İşte bu günlerde etrafında arkadaşları vardır. Bu arkadaşlarından bir tanesi vardı ki o, irsi olarak soyunda ozanlık da bulunan, yaşadığı sürece Guru'nun yanından ayrılmayacak olan Mardana isimli bir Müslüman idi. Akşamları birlikte oturup Mardana'nın rebabı eşliğinde Tanrı aşkını terennüm eden ilahiler söylüyorlardı. Ancak Nanak her sabah güneşin doğuşundan yaklaşık yetmiş beş dakika önce Bein nehrine dini banyosunu yapmak için gidiyor ve günün doğuşuyla birlikte işinin başına varıyordu⁸. Bir sabah aynı maksatla girmiş olduğu nehirden bir daha çıkmamış, ancak üç gün sonra, herkes onu boğulup kayboldu zannetmekteyken çıkıp gelmiştir. Janamsakhiler bu olayı *Nanak'ın Tanrı'nın huzuruna çıkıp O'nunla konuşması ve kendisinin insanlara Tanrı'nın*

⁶ Macauliffe, s.1.

⁷ Macauliffe, s.11, 19; Charles-Francis Potter, *Les Fondateurs de Religions*, Payot, Paris, 1930, s.345.

⁸ Günümüzde de Sihler sabah kalktıklarında mümkünse bir akarsuda, yoksa diğer imkanlarla Müslümanların boy abdestine benzer bir dini banyo yapmaktadırlar.

varlığını ve birliğini tebliğ etmekle görevlendirilmesi şeklinde anlatırlar⁹. Bu olaydan sonra Nanak'ın tutum tavırları tamamen değişir. Çalışmakta olduğu işten ayrılır, üzerindeki günlük kıyafeti çıkartıp dini kimlik ifade eden bir kıyafete bürünür. Nanak'ın daha sonra büyük tartışmalara sebep olacak olan "Ne Hindu vardır, ne de Müslüman" ifadesini bu dönemde söylediğine inanılmaktadır. Konu ile ilgilenen araştırmacılar bu cümleden farklı anlamlar çıkarmaktadırlar. Kimi araştırmacı 'Nanak bu cümlesiyle hem Hinduizm ve mensuplarını, hem de İslamiyet ve mensuplarını inkar ederek kendi teolojisini onların yerine koyuyor' derken, kimileri de bu ifadede kastedilen şeyin böyle bir inkar olmayıp gerçekten inançlarının gereğini yerine getiren gerçek Hindu ve gerçek Müslüman bulunmadığı hususu olduğunu iddia etmektedirler. Onun gerçek Müslüman tarifi ile ilgili ifadelerini incelediğimizde bu sonucu yorumun daha isabetli olduğu kanaatine ulaşabiliriz. Kendisine "Senin başına ne geldi ki, 'ne Hindu vardır, ne de Müslüman' diyorsun?" diyen Sultanpur kadısına Nanak'ın cevabı şöyle olmuştur: *Müslüman olmak zordur; bir kimse gerçekten öyle olursa o zaman ona Müslüman denilebilir.*

Bir kimse önce azizlerin dinini sevsin, gururu ve serveti törpünün pası giderdiği gibi bir tarafa bıraksın.

Onu liderlerin dini olarak kabul etsin, hayata ve ölüme bakarak endişeyi bıraksın,

Tanrı'nın emrine kalbiyle itaat etsin, Yaraticı'ya ibadet etsin ve kendini yok etsin.

Bütün insanlara nazik davrandığı zaman, işte o zaman, Ey Nanak! O gerçekten Müslüman olacaktır."

Kadı ona başka sorular da sorunca Mardana'nın rebabı eşliğinde Guru Nanak şöyle devam eder:

Şefkati camiin, samimiyeti seccaden, doğru ve meşru olan şeyi Kur'an'ın yap,

Tevazuu sünnetin, nezaketi orucun yap, işte o zaman bir Müslüman olacaksın;

Dürüst davranışı Ka'ben, hakikati manevi rehberin, iyi amelleri inancın ve ibadetin kıl,

Tanrı'nın iradesi tesbihin olsun, o zaman Tanrı senin şerefini koruyacaktır,

Nanak, başkalarının malları senin için Müslüman'a domuz, Hindu'ya inek neyse öyle olsun,

⁹ Macauliffe, C.I, s.33; Duncan Greenlees, *The Gospel of The Guru Granth Sahib*, The Theosophical Publishing House, Adyar-Madras-India, 1952; Khushwant Singh, *A History of The Sikhs*, V.Baskı, New Delhi, 1969, C.I, s.32; Muhammed İkbâl ise bu hususu Guru Nanak'ın mükâşefe halinde Tanrı'nın huzuruna çıkması olarak nitelendirmektedir. Bkz. Muhammed İkbâl, *Sihler*, *İslam Ansiklopedisi*, C.X, s.611-617.

Eğer leş yemezsen Hindu ve Müslüman liderleri sana kefil olacaklardır.

Sahtekarlıkla cennete gidemeyeceksin, hakikati yaparak kurtulacaksın.

Meşru olmayan yiyecek içine baharat koymakla helal olmaz,

Nanak, yalan sözlerden ancak yalancılık elde edilebilir.

Beş namaz, namaz için beş vakit ve onların beş ismi vardır.

Birincisi gerçek olmalı, ikincisi doğru olan şey, üçüncüsü Tanrı'nın ismi içinde hayırseverlik,

Dördüncüsü iyi emeller, beşincisi Tanrı'ya hamd ü sena olmalıdır.

İyi ameller yapıp imanını ikrar edersen o zaman bir Müslüman olacaksın.

Ey Nanak! Yalan olanlar sadece yalan şey elde edeceklerdir.”¹⁰

Yukarıdaki satırlarda da görüldüğü üzere Guru Nanak, din sevgisi, gurur ve kibirden uzak olma, Tanrı'nın emirlerine içten bir itaat ve ibadet, insanlara nazik davranma, şefkat, samimiyet, tevazu, dürüstlük, başkalarının malını almama, yalan söylememe vb. hususlara dikkat etmekle ancak bir kimsenin Müslüman olabileceğini ve Cennete gidebileceğini ifade ediyor. Guru Nanak, bir dinin mensuplarının o dinin kurallarını ve iman esaslarını kuru kuruya kabul etmeleri yerine insani ilişkilere, kul hakkına önem vermeleri gerektiğini bildiriyor.

Guru Nanak'ın hayatını anlatan biyografi kitaplarının belirttiğine göre bir gün ikinci namazı vaktinde Nanak da birlikte olmak üzere bütün cemaat camiye gitti. Kadı kalktı, imam oldu ve namaz başladı. Guru ona doğru baktı ve güldü. Namaz tamamlandıktan sonra, Nanak'ın namaz kılmayı ve üstelik gülüşü Navab'a şikayet edildi. Nanak, Kadı'nın namazının Allah tarafından kabul edilmeyeceğini ve bunun için güldüğünü söyledi “Çünkü Kadı, namaza başlamadan önce çitin içine bir tay koymuştu. Namaza başladığında orada ağzı açık bir kuyunun olduğunu hatırladı ve bütün aklı tayın kuyuya düşeceği endişesiyle doldu. Bunun için onun kalbi ibadette değildi” dedi. Ayrıca Nanak, Navab'ın da namazda iken Kabil'den atlar satın almayı düşündüğünü ifade etti. O zaman hem Kadı, hem de Navab, Nanak'ın sözlerinin gerçek olduğunu kabul ettiler ve ona karşı saygı gösterdiler. Nanak ise şunları sözlerine ilave etti:

“Benliğini yok eden,

Hakikati ve kanaati kutsal inancı kılan,

Durana dokunmayan, düşmüşü de yemeyen kimse Müslüman'dır.

Böyle Müslüman gidecektir Cennete.”¹¹

Bunun üzerine Navab Davlat Han, Kadı ve diğer insanlar, Nanak'ın yüce bir kişi olduğunu kabul ettiler. Davlat Han, Nanak'a yüksek mevkiler

¹⁰ Macauliffe, C.I, s.39-40.

¹¹ Macauliffe, C.I, s.40; W.H.Mcleod, s.38.

teklif etti, fakat onun dünyevi mevkilerde gözü yoktu. Artık o, çalıştığı yer olan Sultanpur'dan ayrılmayı ve kendi gördüğü hakikat ışığını diğer insanlara da göstermek için orayı terk etmek gerektiğini düşündü ve öyle de yaptı. Müslümanlar konuşmalarının kendi inanç ve ahlak anlayışlarına yakınlığı sebebiyle onun bir 'veli', hatta İslam'a hizmet etmesi için gönderilmiş bir görevli olduğunu zannettiler.

Yukarıdaki ifadelerden de anlaşıldığı üzere Guru Nanak bir dine kuru kuruya karşı çıkmak ve onu toptan reddetmek yerine, o dini aslen din olarak kabul etmekte ancak dinin inananlarının dinin öz ve aslına uygun olarak yaşamayışlarını eleştirmektedir. Nanak daha çok Tanrı'nın varlığı ve birliğini kabulden sonra ahlâk ilkelerine yani doğruluk, dürüstlük, samimiyet, alçakgönüllülük vb. evrensel ahlâk kurallarına önem vermektedir.

Guru Nanak ve arkadaşı Mardana Sultanpur'dan ayrıldıktan sonra ilk seyahatlerine çıkarlar. Çeşitli yerlerden geçtikten sonra Panipat'a ulaşırlar ve orada Şeyh Ferid'in çizgisinde devam eden Şeyh İbrahim adında Müslüman bir sufi ile karşılaşır. Guru Nanak ile Şeyh İbrahim birbirlerine sorular sorup aynı tarzda cevaplar verirler. Şeyh İbrahim Nanak'a 'dervişim' ne demek olduğunu sorduğunda o şöyle cevap verir:

"O yaşarken ölen, uyanırken uyuyandır, bilerek kendisinin yağma edilmesine müsaade edendir.

Ve Yaratıcısıyla karşılaşınca her şeyden vazgeçen kimse bir derviştir.

Ey Tanrım! Senin bazı kulların samimi olarak derviştirler, Onlar sevinç, üzüntü, kızgınlık, öfke, gurur veya hırs hissetmezler;

Onlar altına değersiz olarak bakarlar ve doğru ne ise onu meşru sayarlar;

Onlar Tanrı'nın emirlerine itaat ederler ve başka hiçbir şeye değer vermezler;

Onlar tefekkür eder bir tarzda gökyüzünde oturur, kendiliğinden oluşan müziği icra ederler."¹²

Bu ifadelerden hoşlanan Şeyh İbrahim ile Guru Nanak arasında bir dostluk kurulur. Daha sonra Guru'nun tekrar Pakpattan'a yolu düştüğünde şeyh ile aralarında dostça kendi görüş ve anlayışlarını ortaya koydukları manzum bir tartışma, ya da fikir alış verişi başlar.

Guru Nanak ve mardana Delhi'ye giderler. Nanak orada Hükümdar İbrahim Lodi'nin ölmüş olan filinin yeniden dirilip ayağa kalkmasını sağlar. Bu vesile ile o,

"Öldüren ve öleni yeniden dirilten O' dur;

¹² Macauliffe, C.I, s.52-55; Abdul Macid Khan, *Muslim Devotees of Guru Nanak, Guru Nanak*, New Delhi, 1969, s.136-137.

Nanak, Allah'tan başka tanrı yoktur." diyerek bu kerametini kendi gücünden değil Tanrı'dan kaynaklandığını ifade etmiştir.¹³

Guru ve Mardana, Hindistan'ın doğusuna yapmış oldukları seyahatten Pencab'a dönerlerken daha önceden de uğramış oldukları Şeyh Ferid'in kabrini ve Şeyh İbrahim'i tekrar ziyaret ederler. Şeyh İbrahim türbenin bekçiliğini yapmaktadır. Şeyh İbrahim Guru'ya şöyle der:

*"Ya yüksek mevkie talip ol, ya da Tanrı'ya;
Ayaklarını malın ziyan olmasın diye iki kayığa birden koyma."*

Guru cevap verir:

*"Ayaklarını malının üzerinde bulunduğu iki kayığa da koy;
(Yani, beden yok olabilir, fakat ruh kurtulacaktır.)*

Benim için ne su, ne kayık, ne kazaya uğramış gemi ve ne de kayıp vardır.

Nanak, Gerçek Bir(Tanrı), benim servetim ve zenginliğimdir ve tabii olarak her yerde vardır."

Şeyh İbrahim cevap verdi:

"Ey Ferid¹⁴, dünya aşık olunan, büyüleyici kızdır ki, onun sırrı bilindiğinde sahte olduğu anlaşılır,

Nanak, sen bakıp dururken, tarla (beden) harap olur."

Guru karşılık verdi:

Ey Ferid, en baştan hakim olmuş olanı sev.

*Nanak, bekçi uyanık olursa tarla harap olmayacaktır."*¹⁵

Guru Nanak ile Şeyh İbrahim arasında geçen atışma tarzındaki söyleşinin onların birbirlerini daha iyi tanımalarına ve aralarında bir dostluğun kurulmasına yardımcı olduğuna inanılmaktadır. Guru'nun Şeyh İbrahim'e "Tanrı senin içindedir" diyecek kadar değer verdiğinden bahsedilir.¹⁶

Ayrıca Şeyh İbrahim, "Ey Nanak! Sen Tanrı'yı bulmuşsun, merhametle ihsan et de, ben de O'nunla iyi ilişkiler üzere olayım" deyince, Guru şöyle karşılık verir: "Şeyh İbrahim, Tanrı senin yükünün emniyet içinde ulaşmasını sağlayacaktır."¹⁷

Guru Nanak'ın Seyidpur'u ziyareti sırasında Lalo isminde daha önceden tanışmış olduğu birini ziyaret eder. Ancak Lalo buranın ahalisinin kendisine eziyet ettiğini söylemesi üzerine Guru onu teselli ederek Babür'ün

¹³ Macauliffe, C.I,s.56;Greenlees, s.XLV; Mcleod, s.39, 73.

¹⁴ İlahileri, Sihlerin kutsal kitabı olan Guru Granth Sahib'de yer almış olan ve 1173-1266 yıllarında yaşamış bulunan Ferid'in bir Müslüman mutasavvıf olduğu bilinmektedir. Onun manevi çizgisinden giden Şeyh İbrahim, mahlas olarak 'Ferid' ismini kullanmıştır.

¹⁵ Macauliffe, C.I, s.85-91.

¹⁶ Macauliffe, C.I, 92.

¹⁷ Macauliffe, C.I, s.106.

yakın bir zamanda Hindistan'ı fethedeceğini ve böylece onların zulmünden kurtulacağını haber verir.¹⁸

Babür'ün Hindistan'ı fethi sırasında Guru Nanak'ın onunla görüştüğünden ve Babür'ün iltifatına mazhar olduğundan ve kendisine Müslüman olması teklifinde bulunduğu bahsedilmektedir. Babür Guru'nun kendisine tavsiyelerde bulunmasını istediğinde. Guru ona "*Hakları tam olarak yerine teslim et, kutsal insanlara saygı göster. İçkiyi ve kumarı terkedeceğine yemin et. Mağluba karşı merhametli ol ve Allah'a gerçek ve samimi olarak ibadet et*" diyerek, adeta bir Müslüman'da bulunması gereken bir profil çizmiştir. Babür'ün Guru'ya kendisinden bir dileği olup olmadığını sorduğunda ise aşağıdaki ifadeleriyle karşılık verdiği iddia edilmektedir:

"Beni görevlendirmiş olan bir Tanrı'dır,

Herkes O'nun hediyelerini paylaşır.

İnsan desteği bekleyen kimse Hem dünyayı, hem de ahireti kaybeder.

Sadece bir Verici vardır, bütün dünya dilencidir.

Onu terkedenler ve kendilerini başkalarına bağlayanlar bütün şereflerini kaybederler.

Krallar ve imparatorlar hep O'nun tarafından yaratılmışlardır.

O'na denk olacak kimse yoktur.

Nanak söylüyor, işit İmparator Babür,

Senden dilenen kimse ahmaktır.¹⁹

Guru Nanak daha sonra Pencab'ın güneyindeki Mithankot'a gitti. Orada Müslüman din adamı Mian Mitha ile karşılaştı. Guru ile aralarında bir diyalog başladı. Mian Mitha Guru'ya şöyle hitabetti:

"İlk Allah'ın adıdır, ikincisi Peygamberin ki.

Ey Nanak! Eğer 'amentü' yü ikrar edersen Tanrı'nın huzuruna kabul edileceksin."

Guru buna şöyle karşılık verdi:

"İlk isim Tanrı'nın kidir; O'nun kapısında nice peygamberler vardır!

Ey Şeyh! İyi niyetler edin, böylece Tanrı'nın huzuruna kabul edileceksin."²⁰

Guru'nun üçüncü seyahati sırasında Pir Mahdum Bahaü'd-Din Kureysi adında kendine güvenen bir şahısla karşılaşır. Onun gösterişten kurtulamadığının farkına varınca Guru ona şöyle hitabeder:

¹⁸ Macauliffe, C.I, s.108-109.

¹⁹ Macauliffe, C.I, s.118-122

²⁰ Macauliffe, C.I, s.123; Hint kültüründe olmayan bir kurum olan peygamber kavramı Nanak tarafından kabul edilmemiştir. Ancak daha sonra gurular peygamberlerden de öte zaman zaman Tanrı ile özdeşleşecektir.

"Allah'a hamd ve senadan uzaklaşan ve kendini iskelete bağlayan kalp,

Gündüz yüz kere, gece bin kere sitemlere maruz kalır."

Bunları işiten Bahau'd-Din Guru'ya saygı göstererek orada kalması için ısrar eder. Ancak Guru bu teklifi kabul etmez ve aşağıdaki ifadelerini belirttikten sonra oradan ayrılır:

"Kal, evde otur, her seyahatte sıkıntı vardır..

İnsanlar devamlı olarak kalabildikleri zaman bir dinlenme yerine itibar edilir.

Dünya ne biçim bir dinlenme yeridir?

Seyahat masrafları olarak samimiyeti yaşamaya yönel ve İsim'e bağlı olarak kal.

Yogiler dini tefekkür içinde otururlar, Mollalar dinlenme yerinde ikamet ederler;

Panditler kitapları okurlar; Sidhler tanrıların saraylarında otururlar;

Gökler ve yer sona erecekler, devamlı olan sadece bir Tanrı'dır.

Gündüzün güneş seyahat eder, geceleyin ay, yüz binlerce yıldız geçip gider.

*Nanak gerçekten söyler, bizim dinlenme yerimiz sadece bir Tanrı'dır."*²¹

Guru Nanak'ın hayatı anlatılırken seyahatleri önemli bir yer tutmaktadır. Burada bizi daha yakından ilgilendiren seyahati ise dördüncü seyahati olarak bilinen Mekke Seyahati'dir. Guru, Müslümanlar için en önemli mekan olan Mekke, Medine ve Müslümanların yaşadığı diğer şehirleri yakinen görmek ister ve bu yolculuk sırasında o ülkede Müslümanların giyindiği gibi mavi bir kıyafet giyinerek bu yolculuğa çıkar. Eline bir derviş asası, koltuğunun altına da ilahilerinden oluşan bir demet alır. Ayrıca, abdest almak için bir ibrik ve üzerinde namaz kılmak için bir seccade almayı da ihmal etmez. Anlatıldığına göre Guru Nanak, Ehl-i Sünnet'e mensup bir Müslüman gibi namaz kılmış ve hatta ezan okumuştur.²²

Her dinin mensuplarının kendi efsanevi menkıbesini oluşturduğu gibi Sihler de kendi menkıbelerini oluşturdular. Diğer Gurularla ilgili birçok menkıbe olsa da en önemli ve mucizevi olan menkıbeler Guru Nanak'la ilgili olarak anlatılanlardır. İşte onlardan birisi: Guru Nanak Mekke'ye yorğun ve ayakları şişmiş olarak ulaşır. Guru Kabe'ye ulaştığında bazı kurallara uymaması sebebiyle zaman zaman küçük sıkıntılara maruz kalır. Guru Nanak geceleyin uyumak için yattığında ayaklarını Kabe'ye doğru uzatmış iken birden Civan isimli bekçi bu durumu görünce duruma müdahale eder ve

²¹ Macauliffe, C.I, s.153-154.

²² Greenlees, s.XLIX.

“Ey günahkar! Niçin ayaklarını Tanrı'nın evine doğru uzatıyorsun?” deyince Guru ona: “Ayaklarımı Tanrı'nın olmadığı yöne çevir” der. Görevli, Guru'nun ayaklarını tutar, aksi istikamete çevirir; bir de ne görsün Beytullah da o yöndedir. Bir başka varyanta göre ise Guru, görevliye “Tanrı'nın olmadığı bir yön var mı ki?” diye cevap verir.²³

Anlatıldığına göre Guru Nanak, Mekke'de etrafına toplanmış olan Müslümanlara şu ilahiyi okur:

“*Senin orucun ve ibadetin kabul olunacaktır
Ey insan, sen bedeninin on menfezini koruduğun ve dünyadan nefret ettiğin zaman,
Aklını uslandı, görüşünü sınırla ve dünya arzularından, kavgalardan kaç.
Aydın her gününde sevgini Rabbına sun, böylece saf ve nazik olarak tanınasın.*

*Tefekkür orucu tut, zevklerden vazgeçmek senin dansın olsun;
Kalbini koru, böylece gerçek alim bir insan olasın;
Zevkleri, rahatı, kötü sözü, zihni endişeyi ve sıkıntıyı terket;
Şefkati kalbinde tut ve küfür hilelerinden vazgeç;
Kalbindeki şehvet ateşini söndür ve bu bakımdan soğuk ol.
Nanak der ki, böyle oruç tutarsan imanın mükemmel olacaktır.”²⁴*

Bunu işiten Kadı, “Tamam! Bugün ilk defa gerçek bir Allah dostu (veli) gördüm” der. Nanak, şehrin en yetkili din görevlisi ile de görüşür ve aralarında Allah sevgisi, alçakgönüllülük ve samimi yaşamakla ilgili konuşmalar geçer. Din görevlisinin kendisinden Allah'ın rızasının nasıl elde edileceğini sorması üzerine o şu ilahiyi okur:

“*Senin huzurunda yalvarıyorum; ey Yaratıcı işit!
Ey Tanrım Sen büyük ve merhametlisin; Sen hatasız, aziz tutansın.
Dünya fani bir evdir; ey kalbim, bunu hakikat olarak bil,
Azrail beni başımdaki saçlardan yakalar; ey kalbim, yine de sen onu bilmezsın.*

Orada ne karı, ne oğul, ne baba, ne kardeş, ne de bir kimse elimden tutar.

*Orada kimse, sorunda ecelim geldiğinde ölmeme mani olamayacak.
Gece ve gündüzlerimi boş şeylerle geçirdim ve düşüncelerim kötü idi.*

Asla iyi bir amel işlemedim- benim durumum budur.

Ben talihsizim, aynı zamanda cimri ve ihmalciyim

Nanak der ki, ben Senin kulunum ve kullarının ayak tozuyum.”²⁵

²³ Macauliffe, C.I, s.175,

²⁴ Macauliffe, C.I, s.176.

²⁵ Macauliffe, C.I, s.177-178.

Guru Nanak Mekke'deki ziyaretinden sonra Medine'ye geçer. Orada da Müslümanlarla çeşitli sohbetlerde bulunur. Guru'nun Kudüs, Şam, Halep ve Bağdat'a gittiğinden de bahsedilmektedir. Guru'nun Bağdat'a gidişinin 1919 yılında Bağdat'ta bulunmuş ve okunmuş olan bir kitabede de belirtildiğinden bahsedilmektedir.²⁶ Daha sonra Guru İran, Türkistan yoluyla Hindistan'a döner.

Guru Batıya yaptığı seyahatten dönerken Multan'a vardığında o muhitin din adamı ona ağzına kadar dolu bir kapla süt ikram eder. Böylece o, şehrin azizlerle dolu olduğunu, başka bir din öğreticisine yer olmadığını ima etmiş oluyordu. Guru sütü alarak üzerine bir yasemin koyar ve taşıp dökülmeden sütü gönderen zata iade eder. Böylece Guru Multanlılar arasında kendisi için de bir yer olduğunu nazik ve zekice anlatmış oluyordu.²⁷ Ancak Guru ve Mardana, Multan'da kısa bir süre kaldıktan sonra ikametgahının bulunduğu Kartarpur'a giderler.

Guru Nanak'ın bu dünyadaki son günleri yaklaştığında Müslümanlarla Hindular ona ölümünden sonra en son görevin kendileri tarafından yapılması hususunda tartışırlar. Hindular onun cesedini, inançları gereği, yakmayı; Müslümanlar ise onu toprağa gömmeyi tasarlamaktadırlar. Bu durum Guru'ya anlatıldığında o, her iki dinin mensuplarını da reddetmez ve kendine has güzel bir çözüm önerir: "Hindular sağ tarafıma, Müslümanlar ise sol tarafıma çiçek koysunlar. Sabahleyin çiçekleri taze bulunanlar benim bedenimin idaresine sahip olabilirler." Guru Nanak Sambat takvimine göre, 1595 yılının Asu ayının onuncu gününde (Miladi takvime göre 7 Eylül 1538 tarihinde) ölür. Ertesi sabah Müslümanlar ve Hindular vardıklarında ve üzerine örtülmüş olan örtü kaldırıldığında, Guru'nun orada bulunmadığı, ancak her iki dinin mensuplarının çiçeklerinin taptaze durduğu görülür.²⁸

Guru Nanak ölümüyle bile bir mesaj vermiştir. İnsanların birbirlerine karşı üstünlük gütmemeleri, toplumsal barışı tesis etme, hem Müslümanlara hem de Hindulara değer verme vb. konularda son öğütlerini vermiş gibidir. Ancak o, hiçbir zaman yeni bir din kurma iddiasında bulunmamış; Müslümanların gerçek Müslüman, Hinduların gerçek Hindu olmaları ve her türlü hurafe, hile, riya, kibir gibi olumsuzluklardan uzak, yardımseverlik, dürüstlük, tevazu gibi iyi olan özellikleri benimseme ve Hint dünyasının çoklu tanrı anlayışından sıyrılarak tam bir tevhit anlayışına ulaşmayı savunmuştur. Diğer dokuz guruya da büyük saygı gösterilmesine rağmen Guru Nanak, Sihizm'in ilk ve kurucu guru'sudur.

²⁶ Harnam Singh Shan, *Guru Nanak – A World Teacher*, Guru Nanak, New Delhi, 1969, s.179; Mcleod, s.64-66, 75.

²⁷ Macauliffe, C.I, s.180; Khan, s.138.

²⁸ Macauliffe, C.I, s190; Shan, s.176.

Pir-i Hind, Şah Nanak, Sat Guru (Gerçek Guru) olarak da anılan Guru Nanak'ın hem Hindu hem de Müslümanlarca sevildiğini darb-ı mesel haline gelmiş şu ifade daha güzel anlatmaktadır:

*Guru Nanak Şah fakir,
Hindu'da Guru Müslüman'da pir.*²⁹

Ayrıca Guru Nanak'ın tevhide çağrısı, aşağıda görüleceği üzere, Muhammed İkbâl tarafından da hayranlıkla karşılanmıştır:

*Mabet uzun bir zamandan sonra parlak bir şekilde aydınlandı,
İbrahim'in ışığı Azer'in evinde parladı.*

Sonunda tevhide çağrı Pencab'dan yükseldi.

*Mükemmel bir insan Hindistan'ı derin uykusundan uyandırdı.*³⁰

Yukarıdaki anlatılanlardan da anlaşılacağı üzere Guru Nanak'ın İslamiyet ve samimi Müslümanlarla bir problemi yoktu. Sihler ile Müslümanların aralarındaki sürtüşmeler dini sebeplerle çıkmış hususlar değildir. Tevhit anlayışı bakımından İslamiyet ile Sihizm arasında çok büyük benzerlik ve hatta aynılık vardır. Tütün ve alkol kullanmama, tevazu, doğruluk, başkalarının haklarına saygı ve Müslümanların kabul ettiği bütün evrensel ahlak kuralları Sihler tarafından da benimsenmiştir. Sihizm'in tanrı anlayışı bakımından İslam'ın tanrı anlayışına benzediği, kültür bakımından ise sadeleştirilmiş, sıkıntı ve zorluklardan arındırılmış bir Hint kültürü görünümüne sahip olduğu söylenebilir.

²⁹ Khushwant Singh, C.I, s.35; K.S.Duggal, *Secular Perceptions In Sikh Faith*, National Book Trust, New Delhi, 1982, s.9-13.

³⁰ Akhtar Ahmad Orainvi, *Symbol of Unity*, Guru Nanak, New Delhi, 1969, s.158.